

interpretovat dvěma způsoby. Předpokladem, na kterém se taková námitka zakládá, je to, že má-li umění rozšiřovat naše poznání světa, musí s ním být v nějakém vztahu korespondence. To znamená, že máme-li mít možnost si poznání, které nám umělecké dílo přináší, nějak ověřit, musíme být s to dívat se samostatně nejprve na realitu a pak na umění, abychom viděli, nakolik dobře umění realitu zobrazilo nebo nakolik jí porozumělo. Ale problém je v tom, že umělecké dílo je soběstačné. Prokázal to argument s portrétem.

Ovšem přemýšlíme-li o vztahu umění ke světu, nemusíme se vázat myšlenkou korespondence. Můžeme stejně dobře a navíc k většímu užítu tento vztah obrátit. Proč bychom se neměli nejprve samostatně podívat na umění, abychom pak viděli realitu nanovo a dokonce si ji někdy tímto způsobem poprvé pořádně uvědomili? Básník Robert Browning vyjadřuje tuto myšlenku v básni *Bratr Lippo Lippi*:

Příroda je dokonalá
Když ji napodobíš – (což nejde)
Nic platno! Nezbyvá než ji předčit
Vždyť, jak víš, jsme už takoví, že milujeme
Teprv až spatříme na plátně, věci co míjeli jsme
snad stokrát bez povšimnutí;
A tak jsou lepší, na plátně /.../

Zkrátka námitka proti kognitivismu vycházející z „jednoty formy a obsahu“ neobstojí, jakmile začneme o úloze uměleckého poznání vztahujícího se ke světu uvažovat tímto způsobem a nikoliv ve smyslu podobnosti nebo korespondence.

Estetický kognitivismus je nejméně vhodnější, pokud uvažujeme o vnášení umění do světa, ne o ověřování umění světem. Abychom rozsah změny v uvažování o umění, způsobené tímto obrácením pořadí, správně docenili, musíme se podrobněji zmínit o abstraktním metafyzickém pojetí „světa“, na němž se tento způsob vyjadřování zakládá.

„Svět“ se zde nechápe jako soubor předmětů, jakými je nábytek v místnosti, kterou možná obýváme a možná neobýváme, ale jako

to, co zakoušíme ve zkušenosti. „Zkušenost“ je také abstraktním pojmem, který je potřeba poněkud osvětlit, a ačkoliv jej filozofové někdy užívají dosti matoucími způsoby, my ho budeme chápat tak, jak je to běžné. Mluvíme zcela samozřejmě o tom, že někdo má nebo postrádá zkušenosti, o tom, že někdo je zkušený nebo nezkušený. Obvykle se při tom předpokládá nějaký konkrétní kontext – dejme tomu vojenské nebo horolezecké zkušenosti. Ale co se týče světa samého, souvislosti, v nichž se může objevit pojem „zkušenost“, jsou široké. O zkušenosti můžeme mluvit ve velmi vyhraněných kontextech, jako v právě uvedených příkladech, nebo širěji v souvislosti s city – o zkušenosti strachu nebo lásky – nebo možná v nejširším ze všech pojetí – o smyslové zkušenosti. Někteří autoři si myslí, že v tomto posledním užití se smysl slova mění, ale pokud duševní život lidské bytosti, jak jsme již naznačili, zahrnuje mnoho různých složek, není důvod si to myslet.

Chápeme-li to tímto způsobem, můžeme říct, že život kterékoliv lidské bytosti, na rozdíl od pouhého organismu, je z velké části, byť ne výhradně, záležitostí zkušenosti. Výhrada je nutná proto, že nemá-li být slovo „zkušenost“ příliš obecné, musíme ho odlišit od paměti, imaginace, očekávání do budoucnosti a od intelektuální abstrakce. Toto vše hraje v životě člověka důležitou úlohu a všechny tyto aspekty myšlení mohou zkušenost obohacovat, ale nejsou s ní identické. Při reagování na to, co se děje kolem nás a v nás, nám umožňují vidět souvislosti – s minulými událostmi, s očekávanými výsledky, s pravdivými generalizacemi. Tím, co je pro nás v tuto chvíli nejdůležitější, je imaginace. Lidé mají schopnost zacházet se svými zkušenostmi imaginativně, a to představuje jeden ze způsobů, jak se na ně více zaměřit a jak jim přisoudit větší význam.

Abychom si to zopakovali: Jde o vysoce abstraktní způsob popisu něčeho, co je nám důvěrně známé. Velká část našich každodenních zkušeností spočívá v tom, že se setkáváme se slovy, činy a gesty ostatních lidí. Jejich význam není vždy zřejmý – tatáž slova mohou znamenat hněv, nervozitu nebo strach. Chování ostatních lidí můžeme interpretovat více nebo méně imaginativně a výsledkem je větší nebo menší stupeň porozumění jeho smyslu a významu.

Ovšem ne všichni jsou obdařeni jak stejnou mírou imaginace, tak